

CHESTIUNEA ECONOMIEI SUBTERANE SOVIETICE ÎN ISTORIOGRAFIE

*Alexandru ANTOCIAN,
Facultatea de Istorie și Filosofie*

CZU: 930.1:330(478)

antocian.alexandru@yahoo.com

Repertoriul istoriografic care înglobează subiectul economiei subterane sovietice cunoaște, la momentul actual, mai multe paliere de cercetare. În pofida acestui fapt, subiectul economiei subterane este puțin cercetat în mod sistematic. Absența unor studii solide asupra economiei subterane este o breșă și în istoriografia națională, unde acestei teme nu i s-a acordat atenția cuvenită.

Luând în considerație studiile efectuate până la momentul de față, putem afirma că avem o viziune asupra fenomenului de „economie subterană”. Într-un sens extins, economia subterană denotă o multitudine de acțiuni, precum ar fi corupția, evaziunea fiscală, comerțul ilicit, acțiuni speculative, criminalitate organizată și banditism, etc. Deci, noțiunea cuprinde o serie de procese ce au un efect negativ în raport cu statul.

Direcțiile principale de cercetare ale economiei subterane sovietice în istoriografia contemporană rusă și occidentală sunt: piața neagră, blatul, comerțul ascuns, relațiile de schimb economic ilicit, speculațiile pe piață, repartizarea fondului locativ, distribuția fondului alimentară la nivel regional și local, delapidarea proprietății de stat, corupția etc. În Federația Rusă problematica respectivă este discutată în literatură de specialitate, precum cea juridică, socială, istorică, economică etc.

Unul dintre principalii istorici preocupat de studierea fenomenului este profesorul american James Heinzen – specialist în cercetarea perioadei staliniste și al economiei sovietice. O parte din studiile sale sunt consacrate pieței negre din Uniunea Sovietică, în perioada anilor 50'-80' ai secolului al XX-lea. Contribuția lui Heinzen la studiul corupției este reprezentată prin monografia: „The Art of the Bribe: Corruption Under Stalin, 1943-1953”. De la bun început autorul plasează noțiunea de „corupție” în contextul societății sovietice și oferă următoarea explicație: „coruperea este abuzul realizat de o poziție oficială cu scopul de îmbogățire proprie sau obținerea altor avantaje materiale” [1, p. 2].

Elena Osokina în monografiile: „За фасадом сталинского изобилия. Распределение и рынок в снабжении населения в годы индустриализации. 1927-1941” și „Золото для индустриализации. ТОРГСИН” abordează fenomenul schimbului ilicit în Uniunea Sovietică și funcționarea relațiilor comerciale informale în ierarhia socială din perioada anilor 1927-1941. Așadar, autoarea afirmă că „în paralel cu distribuția centralizată și planificată a mărfurilor, care era baza comerțului statal, în țară exista o piață mare legală și „tenebră” a mărfurilor și serviciilor” [2, p. 15].

În istoriografia națională economia subterană este un subiect care a fost abordat doar tangențial. Totuși, în economia textului se pot evidenția câteva lucrări de pionierat în această direcție de cercetare. Un volum în care s-a pus în discuție fenomenul corupției în Moldova de la perioada medievală până în postcomunism a fost publicat în 2000, reprezentând o culegere de studii semnate de istorici și juriști. În 2013, istoricul Igor Cașu a editat volumul de documente „La originile sovietizării Basarabiei. Identificarea „dușmanului de clasă”, confiscări de proprietăți și mobilizări la muncă, 1940 – 1941” prin care a pus în circulație pentru prima dată în istoriografia națională documente inedite despre multiple fațete ale economiei ilegale în Basarabia primului an de ocupație sovietică, culegute din principalele arhive republicane [3, p. 32].

Din perspectivă sociologică corupția a fost cercetată de sociologul Iurie Gațcan. Rezultatele investigației au apărut sub forma tezei sale de doctorat cu titlul: „Corupția ca fenomen social și mecanisme anticorupție (Cazul Republicii Moldova)”. Teza de doctor este o analiză polivalentă a fenomenului corupției ca factor destabilizator în Republica Moldova, realizată din punct de vedere juridic, criminologic și sociologic [4, pp. 188].

În literatura de specialitate juridică din Republica Moldova corupția a fost studiată de Valeriu Cușnir - doctor habilitat în drept, profesor universitar, desfășurându-și activitatea la Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM. Articolul științific publicat în anul 2015 poartă denumirea de „Fenomenul corupției: între percepție și reacție socială” [5, pp. 97 - 105]. Autorul prezintă un scurt istoric al corupției ca fenomen social omniprezent în toate epocile istorice.

În concluzie, s-ar putea de remarcat faptul că subiectul economiei subterane, nici pe departe nu a fost epuizat. Existența mai multor lucrări

în afara spațiului ex-sovietic indică la faptul că istoricii de pe loc nu au acordat o importanță prea mare problematicii date, în ciuda relevanței sale majore pentru etosul social sovietic. În ceea ce ține de istoriografia națională, există o perspectivă bună pentru cercetarea subiectului, primii pași fiind făcuți prin publicarea unui volum de documente. Accesibilitatea arhivelor oferă oportunități sporite în elucidarea problemei. Documentarea arhivistică rămâne cea mai eficientă metodă de studiere a tematicii, în condițiile în care sursele memorialistice evită aproape sistematic discutarea subiectului.

Bibliografie:

1. Heinzen, J. *The Art of the Bribe: Corruption under Stalin, 1943 – 1953*. Yale University Press, 2016, pp. 416.
2. Осокина, Е. За фасадом сталинского изобилия. Распределение и рынок в снабжении населения в годы индустриализации. 1927-1941. Москва: РОССПЭН, 2008, pp. 351.
3. Cașu, I. *La originile sovietizării Basarabiei. Identificarea „dușmanului de clasă”, confiscări de proprietăți și mobilizări la muncă, 1940-1941*. Chișinău: Cartier, 2014, pp. 456.
4. Gațcan, I. *Corupția ca fenomen social și mecanisme anticorupție (Cazul Republicii Moldova)*, teză de doctor în sociologie la specialitatea 541.02 – Structură socială, instituții și procese sociale / conducător. șt: Maria Bulgaru, Chișinău: USM, 2015, pp. 188.
5. Cușnir, V. *Fenomenul corupției: între percepție și reacție socială*. În: *Akademios nr.4 (39)*, Chișinău, 2015, pp. 97 - 105.

*Recomandat de
Igor Cașu, lector univ. dr.*